EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNTA

KUULEMINEN 15.5.2025

HE 204/2024 VP

15.5.2025

1. Törkeän ampuma-aserikoksen rangaistusarvosta

Laissa nyt olevat kvalifiointiperusteet (aseen erityinen vaarallisuus, aseiden suuri määrä, huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu ja erityinen suunnitelmallisuus) viittaavat hyvin vakaviin tekoihin, joiden rangaistusarvo on korkea. Näin siitä huolimatta, että kyseessä on puhdas tekorikos eli tekeminen sellaisenaan on rangaistavaa. Nykyiset kvalifiointiperusteet viittaavat laittomaan asekauppaan. Tunnusmerkistön viittaamalla tavalla aseita käsiteltäessä niitä yleensä valmistaudutaan käyttämään toisen vakavan, henkeä ja terveyttä vaarantavan rikoksen tekemisessä. Siinä katsannossa on täysin perusteltua korottaa törkeän ampuma-aserikoksen vähimmäisrangaistusta. Jopa hallituksen esitykseen kirjattu kahden vuoden vähimmäisrangaistus on perusteltu. Korkein oikeus on tuoreessa ennakkoratkaisussaan (2024:10) korostanut törkeän ampuma-aserikoksen moitittavuutta juuri siksi, että törkeä ampuma-aserikos liittyy poikkeuksetta laittomaan asekauppaan. Tapauksessa tekijän syyksi luettiin useita törkeitä ampuma-aserikoksia. Korkein oikeus kirjoitti suoraan, ettei tekijälle tuomittu kahden vuoden ja kahden kuukauden mittainen vankeusrangaistus ilmaissut riittävästi tekojen moitittavuutta. Tapauksen prosessuaalinen asetelma (vain tuomittu valittajana) esti KKO:ta korottamasta rangaistusta.

Esitetty uusi kvalifiointiperuste (luvattoman aseen mukana pitäminen julkisella paikalla tai kulkuneuvossa) poikkeaa pykälän muista kvalifiointiperusteista. Tekotapa ei viittaa ainakaan suoraan siihen, että teolla olisi yhteyttä laittomaan asekauppaan tai esimerkiksi järjestäytyneeseen rikosten tekemiseen. Perusteen soveltamisesta on valiokuntien kuulemisissa esitetty perusteettomia pelkoja. Rikosvastuun edellytyksenä on tahallisuus ja teon kokonaisarviointi. En pidä perustetta ongelmallisena soveltamisalan näkökulmasta.

Neljännen kvalifiointiperusteen täyttävän teon rangaistusarvo on selkeästi alempi kuin pykälän muiden kvalifiointiperusteiden mukaisten tekojen rangaistusarvo. Voi hyvinkin olla

suhteellisuusperiaatteen vastaista tuomita lähes poikkeuksetta ehdoton vankeusrangaistus myös tästä teosta, mihin kahden vuoden vähimmäisrangaistuksen säätäminen johtaisi. Ajateltavissa on vähimmäisrangaistuksen säätäminen vuoteen tai puoleentoista vuoteen vankeutta. Lain perusteluissa voisi suoraan todeta, että asteiden kaksi vuotta alittavaa osaa on tarkoitus soveltaa nimenomaan teoissa, joissa täyttyy vain neljäs kvalifiointiperuste. Näin toimien tulisi asianmukaisesti otetuksi huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetty huoli suhteellisuusperiaatteen toteutumisesta.

2. Rangaistusasteikosta

Hallituksen esittämä kahdesta vuodesta neljään vuoteen ulottuva asteikko on rikoslaissa ainutlaatuinen. Kahden vuoden vähimmäisrangaistuksia on lukuisissa tunnusmerkistöissä, samoin neljän vuoden enimmäisrangaistuksia. Yhdistelmänä tätä asteikkoa ei rikoslaissa ole aiemmin ollut. Hallituksen esitykseen kirjatut perusteet enimmäisrangaistukselle ovat mielestäni riittävät. Rikoslaissa on myös viiden vuoden enimmäisrangaistuksen säästäviä tunnusmerkistöjä (RL 21:, 35:3b, 37:9, 37:13, 38:6 ja 46:3b). Sen sijaan 1 vuoden 6 kuukauden vähimmäisrangaistus olisi poikkeuksellinen. Ainakaan minä en rikoslaista sellaista löytänyt.

Viiden vuoden enimmäisrangaistus olisi ongelmallinen sikäli, että terroristisessa tarkoituksessa tehdystä törkeästä ampuma-aserikoksesta on säädetty 6 vuoden maksimi (RL 34a:1.1,3). Törkeän ampuma-aserikoksen ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn saman rikoksen enimmäisrangaistuksissa on perusteltua pitää selkeämpi kuin yhden vuoden ero. Tästäkin näkökulmasta pidän esitettyä neljän vuoden enimmäisrangaistusta perusteltuna. On syytä todeta, että RL 34:1.1,3 mukaisen teon vähimmäisrangaistus on nyt neljä kuukautta vankeutta.

Jos vähimmäisrangaistukseksi säädetään 1 vuosi 6 kuukautta, se mahdollistaa ehdollisen vankeuden tuomitsemisen. Kuitenkin mitä lähempänä kahta vuotta rangaistus on, sitä vahvemmat syyt puoltavat KKO:n linjausten (esimerkiksi KKO 2010:18 ja KKO 2018:85) perusteella ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Näin ollen myös törkeän ampuma-aserikoksen uuden kvalifiointiperusteen mukaisista teoista tuomittaisiin todennäköisesti pääsääntöisesti ehdotonta vankeutta. Jos vähimmäisrangaistus säädetään yhteen vuoteen, ehdollisen vankeuden käyttöala

laajenee. Yhdestä vuodesta neljään vuoteen ulottuva rangaistusasteikko olisi tosin sekin rikoslain muista asteikoista poikkeava. Yhden vuoden vähimmäisrangaistus on säädetty muun muassa törkeästä pahoinpitelystä (RL 21:6). On hyviä perusteita arvioida, että nyt esitetyn neljännen kvalifiointiperusteen toteuttavat teot eivät olisi rangaistusarvoltaan painavampia kuin törkeän pahoinpitelyn toteuttavat teot.

3. Kustannuksista

Käytettävissäni ovat olleet ministeriön arviot siitä, miten lainmuutokset erilaisilla rangaistusasteikoilla tulisivat maksamaan. Rikosvastuun tehostamista ja ankaroittamista ei ole perusteltua torjua vain kustannussyistä, mutta kustannukset on otettava vakavasti huomioon. Rangaistusasteikon säätäminen niin, että minimi olisi 1 vuosi kuusi kuukautta ja maksimi neljä vuotta olisi jonkin verran halvempi ratkaisu kuin hallituksen esityksessä esitetty. Kustannuksiltaan halvin olisi kuitenkin vaihtoehto, jossa vähimmäisrangaistus olisi vuosi vankeutta ja enimmäisrangaistus neljä vuotta. Kustannuksia lisää nimenomaan vähimmäisrangaistuksen korottaminen, koska hallituksen esittämän mallin mukaan toimittaessa tuomiot törkeästä ampuma-aserikoksesta olivat ehdottomia. Laskelmissa ei nyt ole mallia, jossa asteikko olisi 1 vuosi – 4 vuotta.

Matti Tolvanen

OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori (emeritus)

matti.tolvanen@uef.fi